

*Управління культури і туризму
Хмельницької міської ради
Хмельницька міська ЦБС
Центральна бібліотека*

Мікрорайон Ружична: історія та сьогодення

Інформаційна довідка

*Хмельницький
2011*

Історія мікрорайону

Колишнє село, нині – мікрорайон Хмельницького на південній околиці міста.

Найдавніша згадка про Ружичну датується 1543 роком, коли поселення перебувало у власності старовинного подільського роду Ярмолинських-Сутковських.

У 1579 році син Василя Сутковського – Іван Сутковський продав свої маєтки, в тому числі і Ружичну, вйту П.Кломницькому. У XVII столітті село згадується серед маєтків пана Богуша, у XVIII столітті перебувало у дідичному володінні графа Войцеха Мера, а згодом – шляхтичів Маліновських.

Щодо походження назви села, то існує декілька версій. За однією з них назва Ружична походить від староукраїнського слова "руга", "ружна земля" – так називались землі, які належали церкві. Селян, котрі проживали тут, називали в XVI столітті ружичами. За іншою версією назва села походить від польського "ружа" – троянда.

У документах XVIII століття існує згадка про те, що у Ружичній існував дерев'яний Свято-Успенський храм, але ким і коли збудований – невідомо. Крім того, у селі діяв млин та була велика заїжджа корчма. У 1831 році дерев'яна церква згоріла. Від неї залишилась лише дзвіниця, до якої згодом було прибудовано цегляне приміщення у вигляді звичайного житлового будинку, без купола, з хрестом на даху, де й розміщувався храм до 1855 року.

У 1837 році царський уряд за участь у польському повстанні (1830-1831 рр.) позбавив власності панів Маліновських, Ружичну конфіскували і передали у розпорядження військового відомства, перетворивши на військове поселення. У 1840 році в селі налічувалось 190 дворів де проживало 446 чоловік і 102 дитини чоловічої статі. З 7 років хлопчиків готували для військової служби, а тих хто був не здатний до цього, навчали різних ремесел. Кожен селянин мав поєднувати військову службу з сільською працею. Суворий режим до дрібниць регламентував їх життя – без дозволу військового начальства селяни не мали права перебудувати хату, одружитись, продати своїх волів або коней, поїхати на ярмарок.

Доведені до відчаю важкими умовами життя й праці, поселенці Ружичної у 1845 році відмовились працювати і склали скаргу. На її розгляд прибув інспектор військових поселень граф Нікітін. Він влаштував у селі екекуцію, після чого багатьох поселенців, насамперед тих, хто підписався під скаргою, було вислано до Херсонської губернії.

У 1855 році казенним коштом було збудовано новий Свято-Успенський храм, цегляний, хрестоподібний, з одним куполом. Серед реліквій храму в особливій пошані у парафіян була ікона Іверської Божої Матері. Того ж року при церкві була збудована початкова двокласна школа, яку у 1886 році перейменували в церковно-приходську. (нині у цьому приміщенні знаходиться дитячий садочок №3 "Світлячок").

році

3
ліквідацією
системи

у 1857

військових поселень Ружична стала державною слободою, а з 1863 року ружичнянців переведено до розряду селян-власників (тобто вся земля, що належала колись поміщику, а також ставок із млином перейшли у власність селян).

Складні умови життя призводили до частих захворювань. Село відносилось до Проскурівської лікарняної дільниці, яка в свою чергу охоплювала 33 населені пункти, а персонал дільниці складався лише з одного лікаря, фельдшера й баби-повитухи. Тому, коли в 1872 році спалахнула епідемія холери, вижила тільки половина хворих.

У 90-х роках ХІХ століття село Ружичну часто відвідував видатний російський письменник Купрін, який перебував на військовій службі у Проскурові. В оповіданні "Брегет", написаному в 1897 році, письменник згадував Ружичну.

На початку ХХ століття в селі налічувалось 389 дворів, де мешкало 2065 чоловік населення. З цієї кількості 59 господарств не мали земельного наділу. Із 330 дворів, які тримали польовий клин, у 26 він становив менше десятини, у 42 – тільки десятину, у 132 – три, у 62 – чотири, у 46 – понад п'ять десятин, 22 господарства мали по 10 десятин орної землі.

5 липня 1913 року у селі сталась перша на Поділлі дорожньо-транспортна пригода, в якій під колесами автомашини загинула людина: омнібус, що їхав в цей день по Кам'янецькому шосе до Проскурова, збив трирічного хлопчика Прокопа Дармогряя.

Після лихоліть Громадянської війни, наприкінці 1920 року, у селі була встановлена радянська влада. У 1929 році в Ружичній був створений колгосп "Комунар", відкрито клуб, згодом споруджено двоповерхову школу, організовано колгоспну бібліотеку.

8 липня 1941 року ворог окупував село. За різними джерелами на війні загинуло від 166 до 182 ружичнянців.

В 1946-1962 роках Ружична – центр району, названого Ружичнянським (створений замість Проскурівського р-ну), з 1962 року райцентр перевели до Хмельницького і район отримав відповідну назву. У 1970 році населення села складало 6810 мешканців.

Мало кому відомо, що перший підземний перехід у Хмельницькому було збудовано у 1980 році саме в Ружичній.

У 1981 році приміське село було включене в межі міста Хмельницького. Розповідаючи про Ружичну, доречним буде згадати небувалий ажіотаж в універмазі

"Кооператор", до якого у 1980-х роках їздив "отоварюватись" ледве не весь Хмельницький. Нині там знаходиться великий меблевий центр "Пан Диван",

а гурмани й любителі розваг Хмельницького та його околиць вже багато років поспіль відвідують ресторан "Веселка", що знаходиться у живописній місцині цього мікрорайону.

У 1992 році був відновлений Свято-Успенський храм.

У скверіку біля церкви поховані воїни, які загинули в бою за Ружичну. Імена двох із них відомі. Це рядовий Біткін Євген Платонович та гвардії майор Василик Лука Миколайович. Прізвища інших воїнів (21 чол.) так і залишились невідомими. Згодом там

було встановлено пам'ятник. А в 1967 році поруч було споруджено пам'ятник загиблим односельчанам, які не повернулися з війни. На ньому навіки викарбувані їх імена.

Кожного року, 9 травня, біля пам'ятника збираються всі мешканці Ружичної, щоб віддати дань пам'яті полеглим в боях за велику перемогу та згадати всіх загиблих поіменно.

Головною вулицею Ружичної є Кам'янецька, яка за межами міста продовжується як шосейна автомагістраль на Кам'янець-Подільський та Чернівці.

На території Ружичної сьогодні цілий ряд організацій, підприємств та торгових центрів.

А при комітеті місцевого самоврядування діє громадська приймальня депутатів міської ради Воронезького Слав'яна Ільковича та Мудрої Наталії Володимирівни, які переймаються життям та проблемами мікрорайону та завжди йдуть назустріч своїм виборцям.

Аграрні досягнення

У 1929 році 53 бідняцьких господарства об'єднались в колгосп "Комунар", який на перших порах мав 56 га орної землі, дві пари коней і два вози. З 1931 року на колгоспних ланах з'явилися перші трактори, згодом побудовано птахоферму, споруджено нерестовий став. У 1939-40 роках колгосп був визнаний одним із найкращих в районі та став учасником Всесоюзної сільськогосподарської виставки в Москві, де отримав диплом 2-го ступеня.

У 1951 році ружичнянські хлібороби одногосно головою колгоспу обрали Олексія Лук'яновича Гуцалюка. За його правління колгосп швидко міцнів і ставав багатогалузевим господарством: підняли тваринництво з повною механізацією робіт, вирощували томати, буряки, зернові тощо. Чітка система внесення добрива, постійний добір кращого насіння, стислі строки польових робіт – все в єдиному комплексі. І росли врожаї. Колгосп "Комунар" постійно був серед передових, неодноразово представляв область на Всесоюзних сільськогосподарських виставках. За успіхи у виробництві та передовий досвід неодноразово нагороджувався дипломами різних ступенів. Господарство славилось не тільки виробничими досягненнями, але й розвитком культури та соціальної сфери. Були побудовані оселі колгоспників, Будинок культури, дитячий садочок, музична школа, кафе "Веселка". В 1969 році з ініціативи голови колгоспу-мільонера О.Л.Гуцалюка було побудовано нову школу (нині СЗОШ №19 імені академіка Михайла Павловського).

В створенні цього достатку – велика доля натхнення і праці всіх ружичнянців – та особливо Олексія Гуцалюка, голови колгоспу. Невтомному трудівникові і вмілому організаторові колгоспного виробництва відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР від 26.02.1958 року було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. Після виходу на пенсію О.Л. Гуцалюк у 1974 році був обраний комунарівцями почесним головою колгоспу.

Після Олексія Гуцалюка "Комунар" став поступово занепадати. Знизились виробничі показники, гірше стало жити людям. Та 10 листопада 1981 року головою колгоспу було призначено Івана Леонтійовича Рудика, молодого 32-річного подолянина.

Гарний господар, знаючий економіст, він відновив і підтримав колишню славу колгоспу-мільонера. При "Комунарі" відкрилось декілька побутових майстерень, лікувально-діагностичний центр із сучасним медичним обладнанням. Колгосп вирощував хутрових звірів, женьшень, рибу у багатьох водоймах.

У 1990-х роках колгосп реорганізували в агрофірму "Проскурів". Вона стала не лише виробляти багато видів продукції, але й розгорнула розгалужену торгівлю. Агрофірма розвивалася, процвітала, сміливо вступала у ринкові відносини.

У 1995 році агрофірму "Проскурів" реорганізували у відкрите акціонерне товариство "Проскурів".

За вагомі досягнення у професійній діяльності та багаторічну сумлінну суспільно-політичну роботу Голову Наглядової Ради ВАТ "Проскурів", народного депутата України П скликання, Голову Регіональної Ради Асоціації міжнародних автомобільних перевізників України в Хмельницькій області Івана

Леонтійовича Рудика було нагороджено Почесною Грамотою Верховної Ради та присвоєно почесне звання Заслуженого працівника автомобільного транспорту Міністерством транспорту України.

Нині Ружична продовжує славитися на всю Хмельниччину своїми аграрними досягненнями. Загальна земельна площа в господарстві становить 4730 га. Усього сільськогосподарських угідь – 3948 га, із них рілля – 3046 га. Площа лісу – 339 га, ставки та водоймища – 180 га. ВАТ "Проскурів" добре відоме на Україні якістю продукції сільськогосподарського виробництва, харчової промисловості, переробних та підсобних промислів. Впровадження та дотримання сучасних технологій та рецептур, винахідливість та сумлінна праця людей – вирішальні фактори вдалої роботи підприємства.

Видатні земляки

Павло Вигодовський (справжнє прізвище Дунцов) – єдиний декабрист, який мав селянське походження. Народився в 1802 році в родині заможного ружичнянського селянина Тимофія Дунцова. У 1819 році юнак втік з дому і добрався до Теофіполя, де його прийняли в католицьке училище тринітаріїв. При вступі Павло дав згоду прийняти католицьку віру, помінявши при цьому і своє прізвище на Вигодовського. Через якийсь час Вигодовський став канцелярським служителем спочатку в Рівному, а у 1824 році отримав посаду писаря при канцелярії Волинського цивільного губернатора в Житомирі. Саме в Житомирі юний Павло познайомився з членами таємного

"Товариства об'єднаних слов'ян" і одразу став завзятим прихильником революційних ідей цієї організації. Причому, треба відзначити, що Вигодовський був одним із найрадикальніших членів "Товариства", постійно виступаючи за повалення самодержавства й знищення кріпосництва виключно збройним шляхом (чим і відрізнявся від більшості декабристів). Після придушення повстання декабристів (14 грудня 1825 року) почалися поголовні арешти причетних до цієї справи. Вигодовського заарештували 16 лютого 1826 року і засудили до двох років каторги в Читинському острозі. Після закінчення строку каторги його перевели на поселення в Томську область. Отут, у Сибіру, Вигодовський залишився до кінця свого життя (помер у 1881 році в Іркутську),

перебуваючи під постійним наглядом поліції як особливо небезпечний елемент, ставши єдиним із декабристів, котрий не був амністований.

Його ім'я ввійшло в історію і на його честь була названа одна з вулиць Ружичної.

Михайло Антонович Павловський (1942-2004 рр.) – відомий вчений та політик,

професор, доктор технічних наук (1977), доктор економічних (1997) наук, лауреат Державної премії СРСР (1986), двічі лауреат Державних премій України (1980, 1992), заслужений діяч науки і техніки України (1991), нагороджений орденом "Знак пошани" (1980) та Грамотою Верховної ради України, академік Академії технологічних наук України, академік ряду міжнародних академій.

М.А.Павловський – творець власної наукової школи з гіроскопів, навігаційних приладів і комплексів, один з ініціаторів створення і перший декан факультету авіаційних та космічних систем у Національному Технічному Університеті України

"КПІ".

Народився Михайло Антонович Павловський 13 березня 1942 року в селі Ружична у селянській родині. Любов до творчості народу, як і до рідних місць, він зберіг на все життя і ніколи не соромився свого походження.

Сім'я жила дуже скромно, можна сказати – бідно: хата крита соломною, з глиняною долівкою. Михайло змалку привчався до тяжкої селянської праці. Лише одним вирізнявся малий Михайло серед своїх однолітків – великою тягою до навчання. До школи почав ходити у шість років. Його прийняли умовно, надавши місяць випробувального терміну. Під час навчання ні в чому не уступав іншим дітям, а згодом навіть обігнав усіх. Однокласники часто звертались до хлопчика за допомогою.

Велику роль в житті Михайла відігравав спорт. Це був не один якийсь вид, а декілька: волейбол, вільна боротьба, кульова стрільба, лижі і плавання. Неабияких успіхів досягнув Михайло у вільній боротьбі: в 14 років став чемпіоном області з класичної боротьби. Та над усе хлопець любив волейбол. Незважаючи на те, що він був наймолодшим серед членів команди, саме йому було довірено стати капітаном. В районі команда вийшла на перше місце, а на обласних змаганнях посіла друге.

Геній Михайла проявлявся з самого дитинства, природа обдарувала його щедро. Якби він вибрав спортивну кар'єру, то міг би досягти вершин в багатьох областях. Та хлопець жив математикою. Вчитель математики Чумак Григорій Петрович розповідав, що йому доводилось додатково завантажувати Михайла, щоб "не заважав іншим". Саме цьому педагогу вдалося спрямувати талант свого учня до майбутніх успіхів.

В 1958 році Михайло разом зі своїми одинадцятьма однокласниками після святкування випускного вечора в єдиному тоді в Ружичній кафе "Веселка" зустрів схід сонця нового дня, ступив у широкий світ. Куди поступати – питання було вирішеним: в Київський політехнічний. Вступні экзамени були здані на "відмінно".

Сила волі, наполегливість, жадоба до знань спонукали його добитися величезних досягнень та широкого визнання:

- 1963 рік – закінчив Київський політехнічний інститут (КПІ) з відзнакою;
- 1963-1966 роки – аспірант кафедри "Гіроскопічні прилади і пристрої";
- 1968 рік – доцент тієї ж кафедри;
- 1977 рік – зав. кафедрою теоретичної механіки;
- 1985 рік – створив і очолив НДІ "Ритм" при НТУУ "КПІ", який займався дослідженнями, розробками бортових приладів та систем керування рухомими об'єктами, розробкою наземних комплексів для випробовування великих космічних конструкцій;
- 28.09-27.10.1992 – Міністр промисловості України;
- 1993 рік – один з засновників і декан факультету авіаційних і космічних систем;
- 1994-2004 роки – народний депутат України II, III, IV скликань;
- 1996 рік – дійсний член Української академії економічної кібернетики;
- 2002 рік – академік-секретар Аерокосмічної академії України.

Автор понад 450 друкованих праць, серед яких 24 книжки (монографії, підручники, навчальні посібники). Підготував 12 докторів наук і понад 50 кандидатів наук.

Михайло Антонович Павловський увійшов в історію Київської політехніки як фундатор української школи гіроскопістів, як видатний учений в галузі механіки, як перший декан факультету авіаційних та космічних систем (ФАКС) КПІ. На його честь 15 березня 2007 року в урочисто було відкрито меморіальну дошку на фасаді корпусу ФАКС (№28).

В історії ж України він залишив слід як полум'яний борець за справедливість, як видатний політичний та громадський діяч. Ружична з великим піднесенням сприйняла висунення кандидатури Михайла Антоновича Павловського у депутати Верховної Ради України. Він двічі обирався жителями міста Хмельницького по мажоритарному виборчому округу, представляв їх інтереси у Верховній Раді України II-III скликань. Після обрання його народним депутатом України IV скликання по загальнодержавному виборчому округу він продовжував депутатський зв'язок зі своїми виборцями, мешканцями міста Хмельницького та області. Свідченням цього є його численні депутатські запити і звернення з проблем Хмельниччини, зустріч у колективах підприємств області, лекції у навчальних закладах, виступи на радіо і телебаченні, тисячі людей, яких він прийняв на депутатському прийомі тощо. Не було випадку, щоб Михайло Антонович не вніс пропозицій до проекту Державного бюджету України, які стосувалися невідкладних потреб Хмельниччини. У 1997 році він був удостоєний звання "Людина року – 1997".

Міською владою м. Хмельницького гідно вшановано пам'ять видатного ружичнянця:

- ❖ вісімнадцята сесія Хмельницької міської ради від 07.09.2004 р. за №13 прийняла рішення "Про присвоєння Хмельницькій спеціалізованій загальноосвітній школі №19 I-III ступенів назви "Хмельницька спеціалізована загальноосвітня школа №19 I-III ступенів імені академіка Михайла Павловського" з встановленням меморіальної дошки", що і було внесено до статуту школи;

- ❖ у вересні 2004 року було започатковано, а у червні 2006 року затверджено меморіальний музей академіка М.А.Павловського;
- ❖ 1.03.2005 року в школі встановлена меморіальна дошка, на якій викарбовано: "У цій школі з 1948 до 1958 року навчався видатний політичний діяч, академік, народний депутат України Михайло Антонович Павловський";
- ❖ 16.02.2007 року Хмельницька міська рада на восьмій сесії прийняла рішення "Про перейменування вулиці Ярмолинецької". Відтоді це вулиця Академіка Павловського.

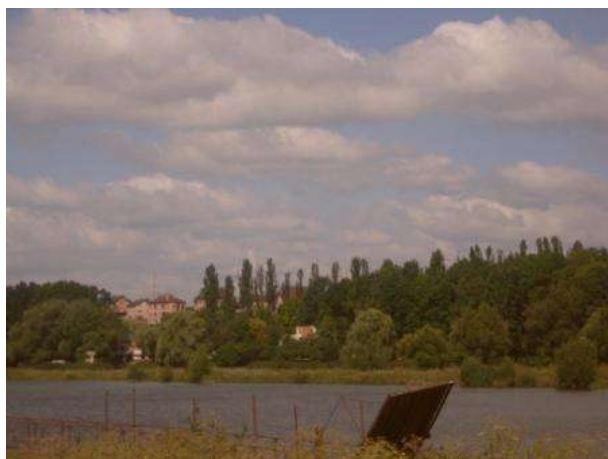
У СЗОШ №19 I-III ступенів імені академіка Михайла Павловського виплачуються іменні стипендії кращим учням, що стало можливим завдяки матеріальній та фінансовій підтримці з боку Благодійного фонду імені Михайла Павловського, метою якого є увіковічення пам'яті прославленого земляка та сприяння розвитку науки і освіти в Україні.

При школі діє музей, у якому зібрано багато цікавих та рідкісних експонатів, що знайомлять нас із життям вченого-земляка. Без сумніву, найцінніший експонат – випускна робота Михайла Подлюка від 6 червня 1958 року (геометрія з тригонометрією) з рецензією Григорія Петровича Чумака. Очолує музей чудова людина, талановитий вчитель, ентузіаст своєї справи Г.П.Кухтук .

Природа

Багата Ружична своєю природою. Цей затишний куточок міста потопає в зелені та квітах. На її території протікає річка Кудрянка (або Самець), яка бере початок поблизу села Малиничі Хмельницького району. Річка є правою притокою Південного Бугу. На ній знаходяться Дубівське і Ружичнянське озера та Дубівське водосховище, які використовуються як для рибного господарства так і для відпочинку жителів та гостей міста.

Багато людей пам'ятають колишню славу Ружичнянського водосховища, де у 1960-1970-х роках діяв один із найкращих в Україні водноспортивних комплексів і відбувались змагання міжнародних і всесоюзних рівнів. В 1965 році в Ружичній відбулись змагання на першість країни з греблі на байдарках і каное, а наступного року відбулись міжнародні змагання з цього ж виду спорту.

На території Ружичної збереглися дві криниці, які були викопані дуже давно... Одну, знаходиться вона біля водонапірної вежі, що недалеко від Будинку культури, було збудовано графом Нікітіним десь між 1837-1857 роками, коли Ружична була військовим поселенням. Криниця не зовсім традиційних розмірів. Її діаметр більш як два метри. Іншу, кажуть, викопав Богдан Хмельницький, і називалась вона вдовиною. Біля неї стояв будиночок, де відпочивали проїжджі. Стояв він аж до 1914 року.

Використані джерела:

1. Єсюнін С. Місто Хмельницький: історія, події, факти. Видання друге. – Хмельницький, 2008. – С.6, 37, 81.
2. Кухтюк Г.П. Чумацький шлях Михайла Павловського // Матеріали ІІІ науково-краєзнавчої конференції «Місто Хмельницький в контексті історії України» / Ред.кол. Баженов Л.В. (голова), Блажевич Ю.І. (співголова), Єсюнін С.М. (співголова, відповід. редактор та ін.) – Хмельницький, 2011. – С.586-593.
3. Ружична // Історія міст і сіл УРСР. Хмельницька область. – Київ, 1971. – С.552-559.
4. Рудик І., Брилінський Д. Агрофірма «Проскурів». – Хмельницький, 1996. – 194с.
5. Спогади вчительки-пенсіонерки Ружичнянської СШ Пивовар Л.В. "Історія Ружичної 1543-2005 рр."
6. Штогрин А.М. Злилось минуле й сьогодні // Матеріали ІІІ науково-краєзнавчої конференції «Місто Хмельницький в контексті історії України» / Ред.кол. Баженов Л.В. (голова), Блажевич Ю.І. (співголова), Єсюнін С.М. (співголова, відповід. редактор та ін.) – Хмельницький, 2011. – С.578-585.

Підготувала:

В. А. Свириденко – завідувач відділу обслуговування (вул. Подільська, 78, тел. 79-44-34, kmcbs.c@gmail.com)